

ינואר 2021

המסלולים העומדים בפני בנות ובנים עם מוגבלות בעניין מעמדן. ס בקיבוץ

רקע:

הגבלת אפשרותו של אדם להתקבל לחברות אך בשל מוגבלותו אינה סבירה ואינה עולה בקנה אחד עם הוראות חוק יסוד כבוד האדם וחירותו וחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות. אנו מאמינים כי חוזקה של קהילה נמדד גם ביכולתה להכיל ולשלב אנשים עם מוגבלות, לרבות כשותפים בקבלת החלטות. אנו מאמינים כי קהילה הפועלת ברוח משלבת הינה קהילה צודקת יותר ואיתנה יותר. הכלה ושילוב אינם מושגים פאסיביים אשר קיימים או אינם, אלא פעולות שיש לבצע באופן אקטיבי בתוך הקהילות שלנו, לצורך יצירת אווירה של סובלנות.

מבוא:

כפי שנאמר בפתח למסמך העקרונות שאושר במועצת התנועה הקיבוצית בדצמבר 2018, *"בפני בנים בגירים עם מוגבלויות עומדים בדרך כלל שני מסלולים: האחד - קבלה לחברות, בהתאם לדרישות תקנון הקיבוץ וכלליו, והשני - חתימת הסכם של "בן נסמך", הבא להבטיח את מילוי צרכיו המיוחדים של הבן לאריכות ימיו".*

בעקבות פסיקת רשם האגודות בעניין הכרה רטרואקטיבית בחברותו של בן לחברי קיבוץ ברבדים, בנימוק שהפלו אותו לרעה בשאלת הקבלה לחברות ביחס לבני קיבוץ אחרים רק בשל מוגבלותו ונמנע ממנו להציג את מועמדותו לחברות, עלו תהיות שונות מצד משפחות ומצד מוסדות בקיבוצים שונים, בעניין קבלתם לחברות של בנים עם מוגבלות. חשוב להדגיש כי למקרה רבדים ישנם מאפיינים משפטיים ייחודיים מאחר ומדובר באירוע שהתרחש בתקופה בה הייתה נהוגה תקנה 2א' לתקנות החברות, לפיה ניתן היה להכיר באדם כחבר בקיבוץ "מכוח התנהגות". בשנת 1992 נקבע כי ניתן להתנות על התקנה בתקנון הקיבוץ, ורוב הקיבוצים קבעו בתקנונם כי קבלה לחברות בקיבוץ יכולה להתקיים רק בדרך של הצבעה בקלפי. כמו כן בקיבוץ רבדים היה נהוג לקבל את כל בני המחזור לחברות, ואילו הבן לא הוצג בפני האסיפה לחברות כמו יתר בני המחזור. בנוסף, במקרה רבדים, הבן ו/או הוריו לא חתמו על "הסכם אהדה" שהוצע להם, מחד, אך גם לא הובאה בפני האסיפה בקשתם לקבלו לחברות, מאידך, ומעמדו נשאר פתוח.

קיימת ותיתכן שונות רבה בין מוגבלויות, ועל כן יש לבחון את התאמתו הפרטנית של כל מסלול לכל בן, בהתאם למוגבלויותיו ולצרכיו המיוחדים, ובשים לב למהותה, תוכנה והיקפה של החברות בקיבוץ הספציפי.

מסקנות והמלצות כלליות בנושא תהליך קבלת ההחלטה והבחירה בין האפשרויות העומדות בפני הבן והקיבוץ:

1. קיום הליך סדור ביוזמת הקיבוץ

- 1.א. ישנה חשיבות רבה לקיום של הליך סדור בבחינת המסלול הנכון והמתאים לבן. לפיכך, מעת הגיע הבן לגיל בגרות ובהתאם לנהוג בקיבוץ לגבי קבלת בנים, יש ליזום דיון בנושא מעמדו של הבן גם אם נחתם לגביו 'הסכם אהדה', ולא לאפשר מצב מתמשך, שאיננו פרי החלטה ובחירה של הצדדים.
- 1.ב. במקרה בו הבן הבגיר מבקש לשנות את מעמדו, כלומר לחדול מלהיות במעמד של בן נסמך ולהתקבל לחברות לאחר שנחתם לגביו 'הסכם אהדה', קיימת לבן הזכות ליזום דיון בנושא מעמדו.
- 1.ג. מומלץ כי הקיבוץ ידאג להוציא ולתייק פרוטוקול מסודר של כל הדיונים העוסקים במעמדו של הבן.

2. משמעות החברות בקיבוץ והתאמתה בנסיבות הספציפיות של הבן/הבת והקיבוץ

- 2.א. החברות בקיבוץ מהווה מעמד שיש עימו זכויות וחובות, הן מכח הדין ותקנון הקיבוץ והן מכח החלטות מוסדות הקיבוץ. (ראו דוגמאות להבהרה בנספח מצורף)
- 2.ב. ראוי ליחס משקל לבקשתו של בן להתקבל לחברות מתוך רצון להרגיש שווה מעמד לכלל החברים, לחשיבות השיקומית, ותחושת הערך העצמי שיכולה להיות לעצם קבלתו לחברות. עם זאת, יש להציג בפניו (ובפני משפחתו) את משמעותן המלאה של שתי החלופות.
- 2.ג. יש לבחון בכובד ראש, בשיתוף הבן ההורים, אנשי מקצוע המלווים את הבן והמשפחה ונציג ועדת צרכים מיוחדים מהו המסלול המתאים יותר לבן, הן מבחינת יכולתו לעמוד באמות המידה שקבע הקיבוץ לבחינת מועמדים לקבלה לחברות והן מבחינת מילוי צרכיו.
- 2.ד. כחלק מבחינת דרכו של הבן יש לערוך שיחת הסבר עם הבן יחד או ללא הוריו, כתלות במצבו, בה יוסבר תהליך הקבלה לחברות לרבות כי קבלה לחברות בקיבוץ מחייבת החלטת אסיפה / קלפי ברוב הקבוע בתקנות ובתקנון הקיבוץ ותישקל יחד (ברגישות) ההשפעה שעלולה להיות על הבן (ומשפחתו) במקרה שבקשתו להתקבל לחברות – תידחה ע"י הצבעת הרוב.
- 2.ה. מכל מקום, אם החליט הבן לאחר מתן כל ההסברים הנוגעים לתהליך ולמשמעויותיו, שהוא מבקש להציג את מועמדותו לחברות אל הגופים המוסמכים לכך בקיבוץ (ועדת קבלה, הנהלה, אסיפה וקלפי), מומלץ כי ועדת הצרכים המיוחדים תלווה את הבן ואת הקיבוץ בתהליך.
- 2.ו. יודגש: גם אם קבוע בתקנון הקיבוץ שעל מועמד לחברות, שנדחתה בקשתו להתקבל לחברות לעזוב את הקיבוץ, תשמר זכותו של בן נסמך שבקשתו נדחתה לשמור על מעמדו כבן נסמך.
- 2.ז. בקיבוצים בהם נקלט/מועמד רשאי לפנות ישירות לאסיפה ולהציג מועמדותו לחברות, גם במקרה בו ועדת הקבלה אינה ממליצה עליו, אפשרות זו עומדת גם בפני הבן.

3. בשולי הדברים ראוי לזכור כי :

3.א. קבלה לחברות תתאפשר למועמד העומד בדרישות הדין והוראות תקנון הקיבוץ, בהתאם לתהליך הקבלה לחברות המתקיים בקיבוץ. משכך, לא ניתן למנוע מאדם העומד בתנאים לעיל את הצגת מועמדותו לקבלה לחברות, אך בשל מוגבלויותיו.

3.ב. בנים ובנות נסמכים שהם ו/או הוריהם חתומים על הסכמים המסדירים את צרכיהם המיוחדים של הבנים אל מול הקיבוץ, ההסכמים עומדים בתוקפם כל עוד לא שונו בהסכמה על ידי שני הצדדים. יובהר כי קבלה לחברות מבטלת הסכם לבן נסמך שנחתם בין הקיבוץ לבין ההורים והבן.

סיכום:

יצירת אווירה תומכת בקבלת השונה היא תהליך חברתי/ערכי/קהילתי, אשר ניתן ליזום סביב קבלה לחברות של אנשים עם מוגבלות, ובכלל בקידום הנושא בפעילות הקהילתית בקיבוץ. רעיונות רבים לקידום הנושא ברמה הקהילתית, או ייעוץ סביב שילוב פרטני, ניתן לקבל מאגף חברה בתנועה הקיבוצית או מחלקת הקיבוצים של המרכז לייעוץ ושיקום.

נספח א

דוגמאות להבדלים בין המעמד של בן נסמך לחבר קיבוץ עם מוגבלות

בן נסמך	חבר קיבוץ עם מוגבלות	
<p>מרגע שהוכר כבן נסמך הקיבוץ (בשיתוף עם הוריו) ישלים את מקורותיו (ע"פ הסכם אישי מותאם לצרכיו) לצרכי הקיום וצרכיו המיוחדים, בהתחשב במקורותיו ובצרכיו האישיים (המשתנים לאורך החיים) וביכולתו הכלכלית של הקיבוץ. קרן קיצבתית – הבן, ההורים והקיבוץ יפקידו סכומים ליצירת קרן שתשמש מקור למילוי צרכי הבן בהתחשב במקורות ובצרכים העתידיים של הבן החל מהגיעו לגיל הקובע (בד"כ מוקדם "מגיל פרישה")</p>	<p>השלמות לרשת בטחון – ע"פ כללי רשת הבטחון הנהוגים בקיבוץ ובכפוף להוראות תקנות הערבות ההדדית השלמת צרכים מיוחדים – על פי הנהוג בקיבוץ ובכפוף להוראות תקנות הערבות ההדדית צבירה לפנסיה – באופן שוטף עד הגיע החבר לגיל פרישה, כנהוג לגבי כל החברים. זכאות להשלמת פנסיה מכח הוראות תקנות הערבות ההדדית – כנהוג ביחס לכלל החברים הכל בהתחשב ביכולתו הכלכלית של הקיבוץ</p>	<p>רשת בטחון וקרן פנסיה/ קרן קיצבתית</p>
<p>ע"פ ההסכם, על הבן והוריו לפעול למיצוי כל זכויותיו. רואים בעבודה, במקום בו ניתן, דרך מועדפת לתמיכה בבן.</p>	<p>חובה על החבר למצות את יכולת ההתפרנסות שלו בהתאם להחלטות הקיבוץ ולמצות את כל זכויותיו מכל מקור שהוא</p>	<p>מיצוי יכולת התפרנסות</p>
<p>זכאי להתגורר בקיבוץ ורשאי לגור מחוץ לקיבוץ ואף בחו"ל כפוף להסדר מול הקיבוץ.</p>	<p>חי בתחומי הקיבוץ דרך קבע – ע"פ אישור הקיבוץ יכול לצאת לחופשה מיוחדת</p>	<p>מקום מגורים</p>
<p>במידה ומתגורר בקיבוץ - מקבל דירת מגורים לאריכות ימיו לצורך מגורים, ובהתאם ליכולת הקיבוץ. הדירה יכולה להשתנות עם השתנות צרכי הבן. לאחר אריכות ימיו חוזרת הדירה לקיבוץ.</p>	<p>בקיבוצים בהם מבוצע שיוך דירות החבר חייב וזכאי לשיוך כנהוג ביחס לכלל החברים, לרבות בדרך של בניית/רכישת דירת/בית מגורים וקבלת זכויות חכירה/חכירת משנה. לארגון אהדה יש פתרונות למצבים בהם אין לבן אפשרות</p>	<p>מדור</p>

	לרכוש בית. ניתן לפנות לארגון במקרה כזה.	
גם כאשר הבן הנו צד להסכם, ההסדר וההתנהלות הנם מול ההורים חברי הקיבוץ. הזכות הינה בגין הורים. ככל הניתן – חשוב לשלב את הבן בקבלת ההחלטות בעניינו.	מתנהל בצורה עצמאית מול הקיבוץ. (יכול להסתייע בנציג במידת הצורך)	התנהלות מול הקיבוץ
לא לוקח חלק בהצבעות, החלטות וועדות של חברים בלבד. רשאי להשתלב בצוותים/וועדות לפי העניין ובהתאם לנהוג בקיבוץ.	לוקח חלק בדיונים, קבלת החלטות, הצבעות, ועדות הקיבוץ.	חלק פעיל בניהול הקיבוץ
מקבל את מעמדו מתוקף היותו בן לחברי קיבוץ והחלטה של ועדת צרכים מיוחדים, ע"פ קריטריונים שנקבעו ע"י הרשם ולהסדרת מעמדו בהתאם לנהוג בקיבוץ.	בהתאם להחלטות הקיבוץ בנושאי קליטה/קבלה לחברות, לרבות ההליכים הקבועים בפני ועדת הקבלה/הקליטה. בכפוף לעמידתו בתנאי הכשירות לחברות – עומד להצבעה בקלפי –	הליך קביעת המעמד